

Platon

ideje i zbilja

Platon se nadovezuje na predsokratovce.

Kao i oni pitanje o cjelini zbilje veže uz pitanje o početku.

Zbilja predstavlja mnoštvo, ali tvori i jedinstvo.

Istodobno Platon pokušava riješiti probleme koje predsokratovci više nisu bili u stanju riješiti.

sve ono što spada u mnoštvo podvrgnuto je

promjenama

nestalnosti

relativnosti i

prividu.

Kako bi izbjegao pad u aporije Platon najprije prihvaća i početak i mnoštvo kao nešto što je dano.

Pokušava u mnoštvu otkriti izvorno, početak, ono što stalno ostaje isto, vječno.

Kroz Pitagorinu matematiku i Sokratovu etiku uvjerava se u ispravnost takve postavke.

Pitagora i Sokrat pokazuju da čovjek uopće nije u stanju spoznati mnoštvo kao takvo a da prije na neki način nije spoznao ono jedno i nepromjenjivo.

Matematička formula za jednakokutni trokut ($a^2 + b^2 = c^2$) uvijek je ista neovisno o konkretnom trokutu.

Kod Sokrata nema suglasja oko toga što je koja vrednota ukoliko prije ne postoji znanje koje se sastoji u tome što koja vrednota uključuje.

Ovo izvorno Platon naziva **idejom**.

Idejama Platon pripisuje ono što je Parmenid pripisao bitku.

One su u sebi, dostupne su mišljenju, vječne su.

“A sada nastoj, reče Diotima, pratiti ono što govorim što pažljivije. Tko bude sve dovde uveden u ljubavna pitanja, sustavno i po redu promatrajući lijepo, kad bude dolazio već samome koncu ljubavnih tajni, iznenada će ugledati nešto po naravi neočekivano lijepo, naime baš ono, Sokrate, čemu su služili svi prethodni naponi, ono koje kao prvo uvijek jest i niti nastaje niti propada, niti raste niti vene, zatim niti je dijelom lijepo dijelom ružno, niti sada jest, sada opet nije, niti je lijepo u odnosu na nešto, a ružno u odnosu na drugo, niti je tu lijepo, tamo ružno, kao da je za neke lijepo, za druge ružno;

niti će mu se opet to lijepo ukazati kao neko lice li ruka ili neki drugi dio tijela, niti kao koja riječ ili spoznaja, niti negdje na nekom drugome kao na živu biću ili u zemlji ili na nebu nego kao samo sa sobom i po sebi uvijek jednoliko, dok sve drugo lijepo dioništvoje u njemu ovako nekako da, dok sve ostalo nastaje i propada, ono niti postaje veće ni manje niti se s njime bilo što zbiva.

Kad se dakle netko pomoću ispravne ljubavi prema dječacima uzdigne nad sve te podvrste pa počne zreti to lijepo, tad je blizu pravog cilja. Baš to naime znači na pravi način ići prema ljubavi ili dati dati se voditi od drugoga, počinjući od tih lijepih predmeta radi onoga lijepog neprestano se uspinjati kao po stepenicama od jednoga k dvama i od dvaju k svim lijepim tijelima, pa od lijepih tijela k lijepim djelatnostima, pa od djelatnosti lijepim naucima a od nauka najzad doprijeti do onog nauka koji nije nauk ni o čemu drugome već o samom onom lijepom, i da na koncu spozna što jest lijepo.

Tu, dragi Sokrate, reče tuđinka iz Matineje, iznad svega treba da čovjek živi život kontemplirajući lijepo samo.

(...)

Što doista mislimo, ako bi se nekome desilo da samo to lijepo ugleda kao sunce jasno, čisto, nepomiješano, a ne ispunjeno ljudskom puti, bojama i brojnim drugim smrtnim balastom nego ako bi mogao to čisto božansko lijepo motriti u njegovoj jednovrsnosti?

Zar držiš da bi bio ništetan život čovjeka koji bi onamo upravljao pogled i promatrao to primjerenim organom i bio s njime zajedno? Ili ne pomišljaš li da će mu se jedino onda desiti dok gleda lijepo onim čime ga treba gledati da ne rađa privide vrline, jer se ne maša privida, nego istinu, jer se maša istine; a nije li onomu koji je rodio i othranio istinsku vrlinu moguće da postane bogu mio i da jedini među svim ljudima postane i besmrtnan?

Platon, *Gozba*, 210e - 212a

Platon kao i Parmenid razdvaja zbilju u dva svijeta:
tjelesni i idejni.

Za razliku od Parmenida Platon uspostavlja odnos ova dva svijeta.

Za svaki specifični dio mnoštva postoji ideja kao istinski uzrok.

Ideja je razlog da takvo mnoštvo uopće postoji, ali i razlog da ga možemo spoznati.

Ideja tvori bit nečega što u mnoštvu jest i može se spoznati.

Ideja je uzrok reda.

Kozmos, uređivanje znači sažimanje mnoštva na općenito, svođenje na jedno.

Ideja je u odnosu s početkom/izvorom, a početak je jedan, jedinstven.

Ideju su prisutne u mnoštvu, u osjetilno-tjelesnom svijetu.

Dijelovi se mnoštva prema idejama odnose kao preslike prema uzoru.

Oponašaju ideje. Pokušavaju postati slični idejama.

Između svijeta ideja i svijeta mnoštva postoji međuprostor.

To je prostor brojeva, geometrijskih veličina, glazbenih proporcija, nebeskih sfera.

Ovom je prostoru pripisana i posebna spoznaja između čistog mišljenja i običnog mnijenja.

Platon je zove *dianoia*, razum.

Osim razuma u ovom je prostoru smješten i *eros* koji je kreativan upravo jer je smješten između dva svijeta.

Naukom o idejama Platon želi odgovoriti pitanje o zbilji u svojoj cjelini.

Ideje su pretpostavka. Nisu zadnja riječ.

Ideje stvaraju prostor na kojem je Platonu moguće postaviti pitanje o početku/izvoru.

Ideje su mnoge.

Ideje uređuju jedan dio zbilje,
stoje u međusobnom hijerarhijskom odnosu,
ali ih je mnoštvo.

I na razini ideja, dakle, postoji problem jednog i
mnoštva.

Za Platona zbilja nije shvatljiva ako je se pokuša razumjeti samo iz jednog ili samo iz mnoštva.

Na svakoj razini postoji specifična kombinacija jednog i mnoštva.

Pri pokušaju razumijevanja svega valja postupati *dijalektično*, što znači polaziti i od principa mnoštva i principa jedinstva.

Platon izvor jedinstva misli kao **ideju dobra**.

To znači da je izvor istodobno i izvor vrednota.

Platon kada govori o dobru ne misli prvenstveno na moralno dobro, na čovjeka koji čini ili ne čini dobro.

Za njega je dobro sve ono što na svoj način najbolje ispunja svoju narav, ono zbog čega je uopće tu.

Jedno je tako povezano s dobrom, ali i s lijepim.

Jedno - dobro - istinito - lijepo

se podudaraju

Postaje razumljivo zašto Platon metafiziku misli kao dijalektičku znanost.

Dijalektika je struktura, a struktura se odnosi kako na određeni način govora, razgovora, tako i na zbilju.

Mnoštvo se razumije iz jednoga i jedno iz mnoštva.